

Comunicat de presă

Aplicarea politicii de tratare a conflictelor de interes în APL: rezultatele sondajului în rândul aleșilor locali și angajaților APL

Rapoartele de activitate ale Autorității Naționale de Integritate (ANI) relevă, în ultimii ani, o tendință îngrijorătoare de nerespectare a regimului conflictelor de interes de către aleșii locali (primarii și consilierii locali) – peste jumătate din actele de constatare a încălcărilor fiind emise în privința acestora (cca 54% în anul 2021, 50% în 2022 și 59% în 2023).

În intenția de a susține familiarizarea aleșilor locali și a angajaților din autoritățile publice locale (APL) la subiectul tratării conflictelor de interes, Transparency Internațional-Moldova (TI-Moldova) a desfășurat în anul 2024 o serie de instruirii pentru aleșii locali și angajații APL. Totodată, având în vedere experiența efectuării sondajelor ce țin de aplicarea politicilor anticorupție în APL, TI-Moldova a decis să o extindă asupra APL, concentrându-se asupra aplicării politicii de tratare a conflictului de interes.

Astfel, TI-Moldova a efectuat în primul semestru al anului 2024 un sondaj în 9 APL (primăriile din satele: Peresecina, Mîndrești, Sărata Veche, orașele: Cimișlia, Leova, Ungheni, Glodeni, Rezina, Cantemir), în cadrul căruia au fost intervievate 175 de persoane, în mare parte angajați ai primăriilor, consilieri locali, conducători ai entităților publice (școli, grădinițe, întreprinderi municipale). Scopul sondajului a constat în analiza opiniilor și experiențelor respondenților privind aplicarea politicii conflictelor de interes în APL, identificarea eventualelor probleme și formularea propunerilor de îmbunătățire a situației.

La baza sondajului a fost un chestionar care a inclus întrebări ce țin de familiarizarea respondenților cu prevederile legale ce țin de conflictul de interes, percepțiile și experiențele privind aplicarea acestei politici în APL; opiniile despre domeniile de activitate ale APL cu riscuri înalte de conflicte de interes și corupție; disponibilitatea de a denunța cazuri de corupție, conflicte de interes și de a colabora cu organele de stat în prevenirea lor; propunerile de îmbunătățire a activității APL. Activitatea a fost realizată cu susținerea Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Cehe.

Rezultatele sondajului atestă un nivel insuficient de familiarizare a aleșilor locali și a angajaților din APL cu legislația ce ține de integritate, inclusiv de tratare a conflictelor de interes. Astfel, în medie, doar fiecare al doilea respondent a menționat că a participat în anul 2023 la instruirii la subiectul integrității, inclusiv tratării conflictelor de interes, în unele APL nivelul de participare la atare instruirii fiind foarte jos (de ex., în primăria Cimișlia la instruirii au participat 32% din respondenți, la Glodeni - 38%). Și aprecierea de către respondenți a propriilor cunoștințe în acest domeniu este destul de modestă, media fiind de 6,6 puncte din 10 posibile.

Doar circa jumătate din respondenți (48%) consideră corect ca un funcționar public, ca și oricare altă persoană, are interese personale. Majoritatea exemplelor de interese personale invocate de respondenți sunt greșite, deoarece nu reflectă interese personale, ci situații de conflicte de interes consumate, incompatibilități, încălcări ale restricțiilor stabilite prin lege. Cele mai frecvente au fost exemplele de angajare de către un conducător al instituției publice a rudelor sale în subordine nemijlocită. Au fost și respondenți care au remarcat că nu au/nu au întâlnit interese personale.

Chiar dacă majoritatea respondenților au atribuit corect la persoane apropiate soțul/soția, părinții și copiii, o mare parte din interlocutori n-au referit la asemenea persoane bunicii, nepoții, unchi/mătușele, concubinii/concubinele și socrii. Respondenții nu înțeleg și nu disting diferite tipuri de conflicte de interes (reale, potențiale și consumate) prevăzute în legislație, nu știu ce sancțiuni riscă în cazul nerespectării cerințelor de declarare a averilor și intereselor personale și de raportare a conflictelor de interes.

În ceea ce privește depunerea declarațiilor de avere și interese pentru anul 2023, în medie, cca 77% din respondenți susțin că le-au depus, iar 23% – nu.¹ Fiecare al 10-lea respondent din cei ce au depus declarații a menționat că s-a confruntat cu probleme la depunere/completare, inclusiv de ordin tehnic, legate de funcționarea sistemului E-Declarații al ANI, precum și de reflectarea bunurilor mobile și imobile la valoarea de piață.

Printre domeniile de activitate ale APL în care există riscuri sporite de apariție a conflictelor de interes și a corupției au fost remarcate, în special: angajarea și promovarea personalului, gestionarea mijloacelor financiare, efectuarea achizițiilor publice și darea terenurilor în arendă. În medie, 7% din respondenți au menționat că știu despre cazuri de corupție, conflicte de interes, nereguli care au avut loc în APL în care lucrează în anul 2023, 73% – nu cunosc, iar 20% au evitat să răspundă la întrebare. Printre atare exemple au fost invocate: „Conducătorul unei întreprinderi municipale încheie contracte de achiziții publice cu un agent economic condus de fiica lui” (Ungheni); „Un consilier local lucrează în paralel la o întreprindere municipală din Rezina” (Rezina).

Deși majoritatea respondenților nu văd diferență dintre o întrebare ce ține de un salariu care ar permite un trai decent și cea care se referă la un salariu care n-ar genera corupție, totuși, unii respondenți au remarcat corect că majorarea salariilor nu-i face integri pe funcționarii publici: „Neluarea mitei nu depinde de mărimea salariului. Chiar dacă salariul este foarte mare, un om necinstit va lua mită” (Glodeni);

¹ Eventual din motiv că la efectuarea sondajului în unele APL (februarie-martie 2024) termenul pentru depunerea declarațiilor anuale pentru anul 2023 încă n-a expirat.

„Cât n-ar fi fost de mare salariul, persoana ar putea dori mai mult... mărimea salariului nu o va opri să ia mită” (Cimișlia).

Disponibilitatea respondenților de a denunța cazuri de corupție, conflicte de interese și nereguli este destul de joasă – în medie, doar 45% din respondenți sunt decisi să le raporteze, 26% – susțin că nu le vor raporta și 29% – au evitat să răspundă la întrebare. Printre cei mai decisi să comunice despre corupție și nereguli sunt respondenții din Persecina, Sărata Veche și Glodeni. Respondenții care nu sunt dispuși să denunțe asemenea cazuri au invocat printre motivele principale că aceasta nu este responsabilitatea lor (35,3% din respondenți), că le-ar fi creat doar probleme (29,4%) și că nu au încredere că vor fi protejați ca avertizori de integritate (20,6%).

Aproape toți respondenții (în medie, cca 97%) sunt satisfăcuți de comunicarea cu angajații primăriei și cu primarul din localitate, ceva mai puțini (93%) – de comunicarea cu consilierii locali. Persoanele nemulțumite de procesul de comunicare, în special cu consilierii locali, au atras atenția asupra faptului că aceștia nu se implică activ în viața comunității și că populația din localitate nu-i cunoaște: „Oamenii din sat nu cunosc cine sunt consilierii locali, trebuie de informat oamenii prin diferite modalități despre ședințele consiliului” (chestionarul 10, Sărata Veche); „Consilierii locali nu se implică în activitățile realizate de primărie” (chestionarul 17, Mîndrești); „E nevoie de o implicare mai mare a consilierilor locali în procesul de luare a deciziilor” (chestionarul 2, Glodeni).

Fiind rugați să indice la ce subiecte ce țin de activitatea lor profesională ar dori să fie instruiți, respondenții au solicitat, cu precădere, familiarizarea cu legislația ce ține de funcționarea APL; drepturile și obligațiile aleșilor locali; procesul bugetar și gestiunea patrimoniului și mijloacelor publice. Totodată, a fost invocată frecvent necesitatea familiarizării la subiectul integrității în serviciul public (asigurarea accesului la informații, transparența decizională, tratarea conflictelor de interese, efectuarea achizițiilor publice).

Respondenții au venit cu propuneri de îmbunătățire a activității APL, remarcând de regulă, necesitatea unei mai bune comunicări a aleșilor locali cu populația; sporirea transparenței APL; angajarea și promovarea merituosă a cadrelor; majorarea salariilor angajaților APL; schimbul de experiență cu alte APL, în special, din Uniunea Europeană pentru a putea prelua bunele practici. Printre sugestiile au fost menționate, în particular: „Mai multă comunicare a conducerii cu angajații, inclusiv prin ședințe comune; instruire pentru angajați pentru a spori nivelul de profesionalism” (Ungheni); „Avem nevoie în primărie de tehnică/calculatoare performante dotate cu toate cele necesare, condiții de muncă mai bune (mobilier, scaune)” (Sărata Veche); „Implicarea tuturor aleșilor locali, activiștilor, oamenilor simpli în procesul decizional, informarea mai bună a cetățenilor despre proiectele deciziilor și documentele aprobate, despre impactul lor pentru dezvoltarea localității” (Rezina); „Să avem programe informaționale care să ne ușureze lucrul, de ex., evidența diferitor documente – de acces la informații, petiții, eliberarea diferitor certificate etc.” (Rezina); „A angaja personal competent, a îmbunătăți comunicarea, a crește transparența în activitatea primăriei” (Leova); „Mai multă transparență în activitatea primăriei și mai puțină birocrație. La conducere – oameni competenți, nu cei numiți pe linie de partid” (Glodeni).

Pomind de la cele sus-menționate, conducătorii APL ar trebui să solicite de la Autoritatea Națională de Integritate, Centrul Național Anticorupție, Institutul de Administrare Publică desfășurarea instruirilor la subiectul integrității, în speță, tratarea conflictelor de interese și declararea averilor și intereselor personale. Entitățile publice respective ar trebui să extindă procesul de familiarizare a aleșilor locali și funcționarilor din APL cu prevederile cadrului legal din domeniu, inclusiv prin platforma e-Learning, pentru ca subiecții declarării să le înțeleagă și să le aplice corect.

De asemenea, conducerea APL ar trebui să-și concentreze atenția asupra prevenirii și soluționării conforme a conflictelor de interese și, după caz, să apeleze la asistența inspectorilor de integritate ai ANI. În acest context conducerea APL ar trebui să sporească controlul intern în domeniile cu risc sporit de corupție și conflicte de interese specificate de respondenți, în special, la angajarea și promovarea personalului, gestionarea mijloacelor financiare, efectuarea achizițiilor publice și darea terenurilor în arendă, precum și să transparentizeze informațiile despre activitățile respective, inclusiv prin intermediul paginilor web. La transparentizarea proactivă a informațiilor, autoritățile publice trebuie să se conducă de prevederile legislației noi privind accesul la informațiile de interes public.

Rezultatele sondajului în rândul aleșilor locali și angajaților din APL, inclusiv necesitățile de instruire, propunerile de îmbunătățire a activității și a climatului de lucru în APL vor fi prezentate pentru luare de atitudine conducătorilor autorităților monitorizate, Grupului de lucru pentru implementarea Programului Național de Integritate și Anticorupție (CNA), Autorității Naționale de Integritate, Congresului Autorităților Locale din Moldova.

Acest comunicat a fost realizat de Transparency International – Moldova în cadrul proiectului ”Prevenirea conflictului de interese la nivel local. Preluarea bunelor practici din Republica Cehă în Republica Moldova”, finanțat de Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Cehre. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția donatorului.